

Maagang pagpapalano

TUNGKOL SA DIMENSIA

Ang maagang pagpapalano ay mas makakadali para sa mga taong may dimensia, kanilang pamilya at taga-alaga sa pag-aayos ng mga bagay tungkol sa pananalapi at batas. Itong Help Sheet (Tulong na Pilyego) ay tinatalakay ang mga paraan sa pagpapauna ng plano at naglilista ng mga tao at samahang makakatulong.

Iba-iba ang epekto ng dimensia sa mga tao. Ang isang tao ay maaaring magsimulang mawalan ng kakayahang humawak ng salapi o gumawa ng mga tamang desisyon sa negosyo sa umpisa ng sakit, samantalang ang isa pang tao ay matagal mawala ang kakayahang ito.

Gayon pa man, sa malao't madali ang kanilang kakayahan ay hihina at ang taong may dimensia ay hindi na makakagawa ng sariling desisyon tungkol sa kanilang mga pananalapi at bagay na legal.

Pagpapauna ng pagpapalano

Ang pagpapauna ng pagpapalano ay makakadali para sa mga pamilya at taga-alaga sa pag-aayos ng pamumuhay ng isang taong may dimensia. Mangyayari rin na ang taong may dimensia ay makakasama sa pagpapalano at matitiyak na ang kanilang mga naisin ay matutupad ayon sa kanilang kasustuhan.

Hangga't maaari, humingi ng payo habang ang taong may dimensia ay nakakasama pa sa mga pag-uusap at makakapirma pa nang ayon sa batas sa anumang dokumento.

Mga bagay tungkol sa pera

Kung ang deposito sa bangko ay nasa dalawang pangalan, ang kasama ng taong may dimensia ay patuloy na magagamit ito nang walang pagbabago sa kasunduan. Subalit maaring magka-problema kung ang taong may dimensia ay ginagamit ang deposito nang hindi tama o ang deposito ay nasa kanyang pangalan lang. Para maiwasan ang ganitong problema ang taong may dimensia ay maaaring magbigay ng autoridad, habang may kakayahan pa na ayon sa batas, sa isa pang tao para gumamit ng deposito. Mahalagang tandaan na itong autoridad ay mawawalan ng saysay kung ang tao ay wala nang kakayahan ayon sa batas. Kung sila ay ayaw pumayag sa pagbabago ng kasunduan makakatulong na kumonsulta sa manedyer ng bangko para sa isang posibleng solusyon.

Ang pagpapauna ng pagpapalano ay nangangahulugang:

- Mayroong dalawang pirma sa lahat ng dokumento sa pananalapi
- Pakikipag-usap sa isang tagapayo sa pananalapi tungkol sa pananalapi sa hinaharap
- Pag-aayos kung paano at kailan makukuha ng taong may dimensia ang kanyang salapi

Sino ang makakatulong?

- Ang manedyer ng bangko
- Tagapayo sa pananalapi na may autoridad
- Abogado
- Alzheimer's Australia

Enduring Power of Attorney (Pamalagiang Karapatan ng Abogado)

Sa karamihan ng mga Estado at Teritoryo ang isang tao ay makakapirma sa isang dokumentong tinatawag na enduring power of attorney kung sila ay may kakayahan ayon sa batas sa oras ng pagpirma. Ang enduring power of attorney ay isang legal na kasunduan para ang taong napili ay mapangalagaan ang pananalapi ng isang tao kung ang taong ito ay wala nang kakayahan. Maraming tao ay may mga enduring power of attorney kahit ano pa ang sakit o diyagnosis.

Mayroon ding ordinaryo o general (pangkalahatang) power of attorney subali't ito ay may bisa lang habang ang tao ay may kakayahan ayon sa batas. Ang enduring power of attorney ay patuloy hanggang sa kamatayan ng tao maliban na lang kung ito ay pinawalang-bisa.

Ang isang kabutihan ng enduring power of attorney ay makapili ang taong may dimensia ng taong makakakilos para sa kanila sa mga bagay ng pananalapi at batas kapag hindi na nila ito magagawa.

Kontakin ang National Dementia Helpline sa **1800 100 500**

Serbisyong Interprete sa Telepono **131 450**

Ang pagpapauna ng pagpaplano ay nangangahulugang:

- Nasisiguro na ang taong may dimensia ay may pagkakataong mapag-isipan ang paggawa ng enduring power of attorney kung wala pa sila nito, sa lalong madaling panahon pagkatapos ng diyagnosis at habang may kakayahan pa silang gawin ito.
- Nasisiguro na ang pamilya at mga taga-alaga ay mayroon ding mga sariling enduring power of attorney para matiyak na ang kanilang kabuhayan ay mahusay ang pag-aayos kung sakaling hindi na rin nila makaya ito.
- Magkakaroon ng kopya ng enduring power of attorney at malalaman kung saan ito nakatago.

Sino ang makakatulong?

- Abogado
- Ang Law Society o Institute, o Legal Aid
- Ang Public Advocate o Public Guardian
- Alzheimer's Australia

Mga Testamento

Ang testamento ay ay nagbibigay ng mga tagubilin kung paano ipapamahagi ang ari-arian ng isang taong namatay. Ang testamento ay legal kung naiintindihan ng tao ang mga nasasangkot dito, kaya kung ang taong may dimensia ay gustong gumawa o magbago ng kanilang testamento, gawin nila ito hangang kaya pa nilang pumirma.

Ang pagpapauna ng pagpaplano ay nangangahulugang:

- Mayroong testamento na sunod sa panahon
- Alam kung sino ang magpapatupad at kung saan nakatago ang testamento

Sino ang makakatulong?

- Abogado
- Ang Law Society o Institute, o Legal Aid
- Alzheimer's Australia

Mga desisyon tungkol sa medikal na paggagamot

Kung nawalan ka ng legal na kakayahan para gumawa ng mga desisyon tungkol sa medikal na paggagamot sa iyo kailangang mayroong gagawa ng mga desisyong ito para sa iyo. Sa karamihan ng mga Estado at Teritoryo makakahirang ka ng isang mapapagkatiwalaang gagawa nitong mga desisyon. Kung hindi ka pa nagpauna ng pagpaplano ang batas sa bawat Estado at Teritoryo ay nagpapahintulot sa isang partikular na hukuman na maghirang ng taong gagawa ng mga desisyon para sa iyo.

Mayroong dalawang klase ng kasangkapan na makakatulong sa pagpapauna ng pagpaplano para sa mga desisyong tungkol sa medikal na paggagamot.

- Ang enduring power of attorney na sumasaklaw sa mga bagay na pangkalusugan. Tutulutan ka nitong maghirang ng isang taong kapalit mo sa pagde-desisyon para sa mga desisyon sa medikal.
- Ang advance directive (paunang kautusan), isang nakasulat na dokumento na nagpapahayag ng mga kagustuhan mo tungkol sa medikal na paggagamot.

Iba-ibang pangalan ang ginagamit sa ilang Estado at Teritoryo, pero ang mga ginagawa ng mga dokumento ay halos pare-pareho.

Ang pagpapauna ng pagpaplano ay nangangahulugang:

- Nasisigurong ang taong may dimensia ay may pagkakataon para gumawa ng enduring power of attorney na sumasaklaw sa mga bagay pangkalusugan o ng isang advance directive (paunang kautusan).
- Mayroong kopya ng dokumento at alam kung saan ito nakatago

Sino ang makakatulong?

- Abogado
- Ang Law Society o Institute, o Legal Aid
- Ang Public Advocate o Public Guardian
- Alzheimer's Australia

Pangangalaga at Pamamahala

Ang karamihan sa mga Estado at Teritoryo ay may Guardianship Board o Tribunal na makakahirang ng taga-alaga o tagapamahala para sa isang taong hindi na kayang mag-desisyon para sa kanilang sarili. Kung may mga problema sa pag-aayos ng kabuhayan ng taong may dimensia, o mayroong salungatan kung ano ang pinakamabuti para kanya, kailangang pag-isipan ang aplikasyon para maghirang ng taga-alaga o tagapamahala.

Ang Alzheimer's Australia ay makokontak para pagusapan kung ang aplikasyon para maghirang ng taga-alaga o tagapamahala ay kailangan, at paano ito gagawin.

Karagdagang Impormasyon

Ang Alzheimer's Australia ay nagbibigay ng suporta, impormasyon, edukasyon at payo. Kumontak sa National Dementia Helpline sa **1800 100 500**.

Para sa karagdagang impormasyon at para makita ang ibang Help Sheets bisitahin ang aming website sa **www.alzheimers.org.au**